

Кривов Є. С.,
студент

Херсонського національного технічного університету

Кудрявцева Н. С.,

доктор філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та практики галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету

ТЕРМІНОЛОГІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ: НОМІНАТИВНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

Анотація. Стаття висвітлює дослідження термінології банківської справи, особливості утворення термінів банківської справи та способи їх відтворення українською мовою. Метою статті є визначення морфо-семантичних особливостей термінів банківської системи та встановлення способів відтворення англійських та німецьких термінів галузі банківської справи українською мовою. Матеріалом цього дослідження слугувала фінансова та інформаційна документація (сучасні онлайн-інструкції для користувачів банківських послуг та інформаційні листи для клієнтів) провідних банківських установ Сполучених Штатів Америки (Bank of America, Citibank, JPMorgan Chase Bank) і Німеччини (PostBank, Berliner Volksbank та ін.). У статті розглянуто типологію термінів, способи творення та джерела їх походження. Особлива увага приділяється труднощам перекладу безеквівалентної лексики, запозичень та термінів-композицій. У процесі дослідження банківської документації було встановлено, що найбільш поширеними термінами в англійській та німецькій мовах є запозичення і терміни-композиції, які демонструють процес інтеграції до глобальної економічної системи Європейського Союзу та світу взагалі. Перспективи подальшого вивчення термінології банківської справи розгортаються як у теоретичному, так і в практичному аспектах. З одного боку, вони включають складання сучасних дво- і тримовних словників термінів банківської справи. З іншого боку, ретельне дослідження банківської термінології дасть змогу встановити тенденції розвитку термінології цієї галузі в Україні та з'ясувати, на якому етапі розвитку термінології української банківської справи відбуваються показові зрушення в її словнику.

Ключові слова: термін, банківська справа, безеквівалентна лексика, запозичення, транслітерація, калькування, описовий переклад.

Постановка проблеми. Нині загальноприйнятим є положення про те, що в основі будь-якої конкретної мови лежить особлива картина світу, тобто впорядкована сукупність знань про дійсність, що сформувалася в суспільній (зокрема, в груповій та індивідуальній) свідомості. Ця сукупність знань у кожній із мов має як специфічні, так і загальні риси [6; 7]. Це означає, що кожна з природних мов по-своєму відбиває світ, тобто має свій індивідуальний підхід до позначення понять та відношень між ними [9, с. 31].

Прагнення України до європейської спільноти та визнання на світовій фінансовій арені постійно ставить нові завдання для економіки та економічного розвитку країни. Банківська справа як невід'ємна частина цієї системи також має інтегруватися до міжнародної системи відповідно до економічних стандартів

Європейського Союзу та світу загалом. Водночас зростають вимоги до перекладача як до спеціаліста.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що банківську лексику Німеччини як однієї з країн-лідерів ЄС та Сполучених Штатів Америки вивчено недостатньо, тому розгляд термінології банківської справи може пов'язуватися як із теоретичним, так і з практичним аспектами, насамперед, з укладанням словника термінів банківської справи. Аналіз банківської термінології дасть змогу краще зрозуміти структуру та сутність банківської системи світового стандарту, встановити тенденції розвитку цієї термінології на прикладі мов міжнародного спілкування (зокрема, англійської та німецької мов) та визначити труднощі перекладу термінології галузі банківської системи українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх публікацій у сфері банківського перекладу заслуговують на увагу дослідження сучасних тенденцій розвитку цього виду перекладу. Так, у працях Д. С. Лотте та А. В. Суперанської висвітлено структуру та функціонування банківської термінології [8]. В останні роки аналізом терміносистем та питаньми полісемії і синонімії термінів також займалися О. І. Дуда, А. В. Майтова та інші [2; 9].

Мета статті — визначити морфо-семантичні особливості термінів банківської системи та з'ясувати специфіку відтворення англійських та німецьких термінів банківської системи українською мовою.

Виклад основного матеріалу. З огляду на мету перекладу (повна, точна інтерпретація змісту тексту оригіналу за допомогою засобів мови перекладу) передумовою точного перекладу є детальне осмислення змісту тексту оригіналу та його стилістичних доміант [2]. Недбале відтворення термінології оригіналу призводить до смислового викривлення змісту тексту загалом. Прикладом цього може послугувати історія, яка відбулася під час укладання договору підряду між німецькою транспортною компанією Transport Initiatives Edin-burgh (TIE) та шотландським містом Единбург. Під час оновлення фінансового статусу проекту представник замовника вказав на невиконання обов'язків із боку компанії TIE. Англійською мовою цей статус було позначено звичним для фінансової лексики терміном англ. *delinquent* (укр. *той, хто не виконує або не виконав свої обов'язки*). Але під час перекладу німецькою мовою цей термін перетворився на термін *Verbrecher* (укр. *злочинець*), основне значення якого має негативну конотацію. Невелика, на перший погляд, перекладацька помилка призвела до того, що компанія TIE, сприйнявши це як образу, подала на партнерів до суду на захист своєї ділової репутації [11].

У дослідженні банківської лексики ключовим поняттям є термін. Згідно з визначенням А. Я. Коваленко, «термін – це емоційно нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів» [5, с. 257].

З огляду на запропоновані дефініції терміна, що належать І. С. Квитко, Л. О. Андрієнко, В. І. Карабан та іншим, кожному терміну можна приписати такі ознаки: співвіднесеність зі спеціальним поняттям; відтворюваність; наявність дефініції, яка вміщує термін у відповідну термінологічну систему; стилістична незабарвленість [3; 4; 12, с. 3].

Мовознавець А. Я. Коваленко поділяє терміни на прості, складні та терміни-словосполучення, а Т. А. Журавльова пропонує розділити всі терміни на дві групи залежно від способу їх творення – морфологічну та неморфологічну. Морфологічний спосіб творення включає в себе афіксацію, словотворення та аббревіацію. До неморфологічного способу творення термінів належать лексико-семантичний та морфолого-синтаксичний [5, с. 259].

Головним джерелом формування термінології банківської лексики була і є лексика загальноживаного характеру. Однак варто зазначити, що одним із найпродуктивніших способів поповнення сучасної термінології банківської справи є запозичення з інших мов, наприклад, терміни *autpraim* (англ. *outright* – «проста строкова валютна угода, що передбачає виплати у точно визначені сторонами терміни за курсом, зафіксованим на момент угоди»), *брейк* (англ. *break* – «різке, неочікуване зниження цін на біржі»), *краудсорсинг* (англ. *crowdsourcing, crowd* – «натовп» і *sourcing* – «використання ресурсів») – «передача певних виробничих функцій невизначеному колу осіб без укладання трудової угоди на основі публічної оферти») та інші [13]. Разом із тим є чимало термінів іншомовного походження, які функціонують паралельно, але мають різну семантику. Це приводить до синонімії в термінологічній системі, що становить одну з особливостей формування сучасної банківської термінології [9, с. 56]. Так, у слова англ. *rise* в банківських та фінансових документах є чимала кількість синонімів (англ. *jump, look up, move up, go up, improve, gain, stiffen* – укр. *рости* (в ціні), *збільшуватися, підніматися*). Те ж саме можна сказати про німецькомовну версію цього терміна – нім. *steigen* (нім. *sich erhöhen, aufholen, klettern*, тощо).

Якщо акцентувати на явищі запозичення в англійській мові, здебільшого запозичується тільки одне слово, яке переноситься в мову перекладу (українську) лише з певними фонетичними та структурними змінами, наприклад: англ. *contango* – *контанго* («надбавка до ціни, яка призначається продавцем за відтермінування розрахунку по угоді»), *precarization* – *прекарізація* («трудова стосунки, які можуть бути розірвані роботодавцем у будь-який момент»), *reimbursement* – *реїмбурсація* («часткове або повне відшкодування третьою стороною видатків») [13]. Іменник змінюється найменшою мірою, він може зазнати тільки фонетичних змін або змінити закінчення чи суфікс, наприклад: *realtor* – *пієлтор* (фонетична зміна), *transaction* – *трансація* (зміна суфіксу).

У деяких випадках термін-запозичення не підпорядковується граматичним правилам мови перекладу і робить перехід у вигляді незмінного слова, наприклад: англ. *overdraft* – *овердрафт* («форма короткострокового кредиту в межах встановленого банком ліміту, що дозволяє здійснювати розрахунки, коли у клієнта на поточному рахунку недостатньо коштів») [13]. Але це відбувається зрідка, оскільки незмінне запозичення не аси-

мілюється та не дає змоги утворювати похідні чи нові слова, що призводить до неприйняття запозичення в якості терміна.

Окрім цього, є явище безеквівалентної лексики – слова або словосполучення, які позначають предмети, явища, процеси, але на цьому етапі розвитку мови не мають еквівалентів перекладу. Найчастіше до таких одиниць належать: назви фінансових компаній та банківських установ (*PostBank*), терміни банківської справи та галузі економіки, а також терміни-оказіоналізми (тобто терміни, більшість яких позначають товари та послуги, аналогів яким немає в українських банківських системах, наприклад, *Deutsche Bank EUROCARD*). Ці терміни характеризуються нестандартним написанням, наявністю в структурі терміна англіцизмів, специфічною оформленістю, утворенням за допомогою складання іменникових основ (наприклад, *BankAmericard, Better Money Habits*). Найпоширенішим способом перекладу назв банків та компаній є транслітерація з використанням двох варіантів написання назв – із лапками і без них: *Mit der PostBank sparen Sie sicher.* – *З банком ПостБанк «ПостБанк» ваші збереження у безпеці.*

Значна частина безеквівалентних термінів перекладається за допомогою такого прийому, як калькування, тобто перекладу нових термінів, коли відповідником простого чи (частіше) складного терміна вихідної мови в цільовій мові обирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику. Згідно з правилами лексико-граматичної сполучуваності, під час перекладу з німецької мови на українську частини складного слова в мові оригіналу поєднуються в словосполучення в мові перекладу: нім. *die Habenzinsen* – *депозитні ставки, das Referenzkonto* – *розрахунковий рахунок, der Depotauszug* – *депозитна випуска* [14].

Переклад термінів-оказіоналізмів за допомогою написання мовою оригіналу буде найбільш адекватним, але також доречним є переклад комбінацією транслітерація + перестановка: *Weltweit finanziell unabhängig mit der PostBank Visa Card.* – *Будь-те фінансово незалежним у будь-якому куточку світу з картою ПостБанк Віза.* На жаль, через відсутність деяких банківських послуг Німеччини в банках на території України велика кількість термінів перекладається за допомогою описового перекладу, який є досить громіздким, проте розкриває вихідне значення лексики без еквіваленту.

Особливу увагу у німецькій мові привертають також терміни-композиції банківської справи. Вони утворюються за такими схемами: іменник + іменник (нім. *die Abschlussgebühr*), іменник + прикметник (нім. *kostenfrei*), дієприкметник + іменник (нім. *der optimierter Prozess*), числівник + прикметник (нім. *drittgrößten*). Найчастіше такі одиниці перекладаються за допомогою калькування, знаходячи в мові перекладу відповідники (нім. *das Sperrkonto* – *заблокований рахунок*) [14].

Висновки. Для англійської та німецької термінології банківської справи характерними є терміни-запозичення та оказіоналізми. Також присутнє явище словоскладання, при якому поєднуються два чи більше простих слова, наявність спеціальної лексики. Найбільш продуктивним способом творення термінологічних одиниць є морфологічний спосіб словотвору, насамперед, суфіксальний і префіксальний. Окрім того, значна частина термінів утворюється словоскладанням із застосуванням аббревіації. У процесі перекладу, насамперед, безеквівалентної лексики найчастіше використовують транслітерацію та описовий переклад, а також прийоми перестановки і калькування.

Література:

1. Андрієнко Л. О. Науково-технічний переклад. Черкаси : ЧДТУ, 2002. 92 с.
2. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно-банківської справи) : автореф. дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.04. Київ, 2000. 19 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : Навчальне видання. Ч. 1. Граматичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2001. 305с.
4. Квитко І. С. Термін в научному документі. Львов : Вища школа, 1976. 128 с.
5. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2004. 284 с.
6. Кудрявцева Н. С. Лінгвістична відносність і проблеми перекладу філософської термінології: лінгвокогнітивний підхід : Монографія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 460 с.
7. Кубрякова Е. С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2004. № 1. С. 6–17.
8. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. Москва : Наука, 1982. 146 с.
9. Майтова А. В. Терминосистема предметно-специального языка «Банковское дело» в лингвокогнитивном аспекте : дис ... канд. филол. наук : 10.02.19. Саратов, 2008. 257 с.
10. Маслов Ю. С. Введение в языкознание. Москва : Высшая школа 1987. С. 31.
11. Новинний сайт з будівництва та архітектури Construction Enquirer. URL: <http://www.constructionenquirer.com/2011/10/11/bilfinger-hits-back-over-edinburgh-tram-debacle/>
12. Скороходько Є. Ф. Термін у науковому тексті : Монографія. Київ : 2006. 99 с.
13. Glossary of Banking Terms from Bank of America. URL: <https://www.bankofamerica.com/deposits/manage/glossary.go>.
14. Perspektiven: Das Investment-Journal für Kunden der Deutsche Bank. URL: <https://www.deutsche-bank.de/pfb/content/marktinformationen/wissen-boersenlexikon-detail.html>.

Кривов Е. С., Кудрявцева Н. С. Терминология банковского дела: номинативный и переводческий аспекты

Аннотация. Статья посвящается исследованию терминологии банковского дела, особенностей образования терминов банковского дела и методам их перевода на украинский язык. Целью статьи является определение морфо-семантических особенностей терминов банковской системы и определения методов перевода английских и немецких терминов сферы банковского дела на украинский язык. Материалом исследования были финансовая и информационная документация (современные онлайн-инструкции для пользователей услугами банка и информационные письма для клиентов) ведущих банковских учреждений Соединенных Штатов Америки (Bank of America, Citibank, JPMorgan Chase Bank) и Герма-

нии (PostBank, Berliner Volksbank и др.). В статье рассматриваются типология терминов и способы образования. Особое внимание уделяется трудностям перевода безэквивалентной лексики, заимствований и терминов-композиций. В ходе исследования банковской документации было установлено, что наиболее распространенными терминами в английском и немецком языках являются заимствования и термины-композиции, которые демонстрируют процесс интеграции в глобальную систему Европейского Союза и мира в целом. Перспективы дальнейшего изучения терминологии банковского дела разворачиваются как в теоретическом, так и в практическом аспектах. С одной стороны, они включают в себя составление современного дву- и трёхязычного словаря терминов банковского дела. Детальное изучение банковской терминологии позволит установить тенденции развития терминологии этой отрасли в Украине и выяснить, на каком этапе развития терминологии украинского банковского дела проходят показательные сдвиги в соответствующих словарях.

Ключевые слова: термин, банковское дело, безэквивалентная лексика, заимствования, транслитерация, калькирование, описательный перевод.

Krivov E., Kudryavtseva N. Banking terminology: nominative and translation aspects

Summary. The article reviews the research of banking terminology, the peculiarities of the formation of banking terms and methods of their translation into the Ukrainian language. The aim of the article is to define the morphological and semantic features of the terms of the banking system and determine the methods of translating English and German banking terms into the Ukrainian language. The study material included financial and informational documentation (up-to-date online instructions for users of bank services and booklets for customers) of leading banking institutions in the United States of America (Bank of America, Citibank, JPMorgan Chase Bank) and Germany (PostBank, Berliner Volksbank etc.). The article discusses the typology of terms and ways of their formation. Particular attention is paid to the difficulties of translating culture-specific vocabulary, borrowings and complex words. We established that the most common terms in banking documentation are borrowings and complex words, which demonstrate the process of integration into the international banking system of the European Union and the world as a whole. Further research of banking terminology will find a place both in theoretical and in practical aspects. The article is of great help to create a modern bilingual and trilingual vocabulary of banking terms. A detailed research of banking terminology will also make it possible to establish a tendency for the development of terminology in Ukraine as well as to find out at what stage are the relevant dictionaries in the development of Ukrainian banking terminology.

Key words: term, banking terminology, culture-specific vocabulary, borrowed word, transliteration, calque, explication.